

ҚАРА ӨЛЕҢДЕРДЕГІ «ӨМІР» КОНЦЕПТІСІНІҢ ФРЕЙМДІК ҚОЛДАНЫСЫ

* Испандиярова А. Т.¹, Досова А. Т.²

^{*1} А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің докторанты,
Қостанай, Қазақстан,

² ф.ғ.к., А. Байтұрсынов атындағы Қостанай өңірлік университетінің
қауымдастырылған профессоры, Қостанай, Қазақстан,

^{*1} e-mail: ispandyarova@mail.ru

² e-mail: almdosova@mail.ru

Андатпа. Қазіргі таңда қара өлеңдердің тарихы жөнінде монографиялық еңбектер болғанымен, фольклор жанрының танымдық жүйесі жөнінде тіл білімі саласында зерттеулер жүргізілмеген. Бұл мәселе лингвистердің алдына зор жауапкершілік қойып отыр. Себебі, қара өлеңнің тілінде қазақ халқының дүниетанымы, болмысы, тарихы, тыныс-тіршілігі көрініс тапқан. Қара өлеңдердің табиғатын анықтап, лингвофольклортанулық аспектісін зерделеу арқылы тіл білімінің жаңа бағыттары: когнитивтік лингвистика, этнолингвистика, лингвомәдениеттану сияқты ғылымдарға үлес қосуды мақсат етіп отырмыз. Мақаланың негізгі зерттеу нысаны – қара өлеңдер. Мақалада қазақ фольклорының жанры – қара өлеңдердің табиғаты мен құрылысы, жанрлық ерекшелігінің теориялық негіздері баяндалды. Қара өлеңдердің ерекшелігі жайлы теориялық мәліметтерді жинақтау барысында Ақселеу Сейдімбек жіктемесі негізге алынды. Фольклор тілінің, яғни қара өлеңдердің ұлттық танымдық сипаты тұрғысынан зерттеудің маңыздылығы қарастырылды. Тәжірибелік тұрғыда атқарылған басты міндеттердің бірі – қара өлеңдерге концептілік талдау жүргізу. Концептілік талдау барысында «Өмір» концептісінің фреймдік қолданыстары зерделенді. Әрбір фреймдердің мазмұнын ашатын ассоциациялар мен ұғымдар жинақталды. Қорыта келе, жалпы әлемнің тілдік бейнесінде қарастырылатын «өмір» концептісінің қара өлеңдердегі көрінісі арқылы фольклор тілінің әлеуметтік-қоғамдық ерекшеліктері айқындалды. Қазақ халқының ұлттық менталитеті мен ұлттық танымын көрсететін фреймдер талданды. Концептілік талдау қазіргі антропоэлектік парадигма аясында, заманауи сабақтастықта сипатталған. Халық болмысының қайнар көзі іспеттес, тарихи деректерден сыр шертетін қара өлеңдердің мазмұны мен мағынасы зерделенген. Қара өлеңдердің көркемдік ерекшелігі мен поэтикасын негізге ала отырып, концептуалды талдау жүргізілген. Қара өлеңдерді заманауи сабақтастықта салыстыру зерттеудің мақсатын айқындап көрсетеді.

Тірек сөздер: қазақ фольклоры, қара өлең, концепт, өмір, менталитет, фрейм.

Кіріспе

Қазақ фольклоры жанрларының ішіндегі зерттеу нысаны ретінде аз қарастырылған жанрдың бірі – қара өлең. Қара өлең құрылысы мен ерекшеліктері туралы біртуар ғалымдар зерттеулер жүргізді, өзіндік зерттеу нәтижелері мен қорытындыларын жасады. Дегенмен, қара өлеңдердің тәрбиелік, әлеуметтік салаларымен қоса, тіл білімі салалары бағытында зерттеулер жүргізу қажеттілігі туындайды. Қазіргі таңда елімізде тарихи сананың дамуына, рухани жаңғыру, адамгершілік бағыттарға басымдылық

берілуде. Қара өлеңдерді талдау арқылы қазақ халқының болмыс-бітімін, тұрмыс-тіршілігін, әлеуметтік-саяси толғанысын байқай аламыз.

Фольклор – халықтың рухани мәдениетінің маңызды бөлігі, қоғамдық сананың күрделі формасы, дүниетанымының айғағы. Фольклорды зерттеудің маңыздылығы ерекше, өйткені онда халықтың түп тамыры немесе жаны болып табылатын негізгі моральдық-этикалық құндылықтары көрініс табады. Фольклордың түп тамыры тереңде жатыр әрі халықтың ділімен, оның базалық құндылықтарымен тығыз байланысты [1,33 б.]. Қазақ фольклорының ерекше бір жанры – қара өлеңдер. Қара өлең жайлы зерттеу еңбектері аса көп емес, алайда осы жанрдың табиғаты жайлы зерттеу жүргізген академик-ғалымдар баршылық. Әуелі, осы жанрдың жалпы сипаттамасына тоқталсақ. *Қара өлең дегеніміз* – он бір буынды, төрт тармақты өлең. Қара өлеңге анықтама беруде қазақтың зерттеуші-ғалымы Ш.Уәлиханов, академик В.Радлов, В.А.Гордлевский өз пікірлерін ұсынса, М.Әуезов осы жанрдың екі түрлі ерекшелігін ажыратады: «Әуелі, оңай түрі – *қайым өлең*, екінші үлгісі – *қара өлең*», - деп көрсетеді [2,7 б.]. Екеуінің де жасалу жолы мен өлшемдерінде ешқандай айырмашылық жоқ, тек айтылу, орындалу формасында ғана айырмашылық бар.

Ғалым Бекмұрат Уахатов «Қазақтың халық өлеңдері» атты еңбегінде қара өлеңнің жоғарыда аталған сегіз түрлі ерекшелігін ажыратады [3]. Қара өлең құрылысы, өлшемі жайлы нақты пікірлер ұсынып зерттеген ғалымдар Ш.Уәлиханов, М.Әуезов, Қ.Жұмалиев, Б.Уахатов. З.Ахметов, А.Сейдімбеков, А.Оразақын, С.Ақатаев құнды еңбектер жазса, ХХ ғасырдың 50-80 жылдары М.Әуезов, З.Ахметов, Б.Уахатовтар зерттеді.

Материалдар мен әдістер

Зерттеудің өзектілігі тілдік семантиканың танымдық аспектілерін түсіндірудің маңыздылығымен анықталады. Концепт құрылымын қалыптастыру әдістері қазіргі уақытта аз зерттелген. Жұмыс қазіргі уақытта қалыптасу сатысында тұрған фольклорлық мәтінге концептілік талдау жүргізу арқылы мәтіннің когнитивтік деңгейін қарастыруға бағытталған. Зерттеудің әдістері концептуалды мазмұнды сипаттау және жүйелеу, мәтінді қалыптастырудағы *өмір* концептісінің рөлін анықтау қажеттілігімен анықталады. Когнитивтік лингвистиканың танымдық және әдіснамалық аппараты әлі қалыптасқан жоқ, сондықтан терминологияны нақтылауға және когнитивтік талдау әдістерін жетілдіруге шұғыл қажеттілік бар. Ғалым А.Вежбицкаяның пікірі бойынша, ұлттық дүниетанымды айқындайтын тұжырымдамалар адамның санасында көрініс табады. Концептілік ой-суреттер ұлттың болмысын қалыптастырады және олардан түрлі мәдениеттің бейнесі беріледі. Ал осындай кешенді әмбебаптар тілдік бірліктерге талдаулар жасау арқылы ғана анықталады [4, 115 б.]. Бұл тұжырым фольклорлық мәтіндегі қазақ халқының дүниетанымының жеке ерекшеліктерін ашуға дәлел бола алады.

Қазақ тіл білімінде жаңа бағыттардың дамуымен бірге сөздік қорға жаңа терминдер де еніп отыр. Лингвотаным пәнінің басты нысаны - фрейм мәселесі. «Фрейм адамдардың түйсігінде әлемнің бейнесінің сәулеленуі болып табылады» [5, 35 б.]. Мақаламызда фольклорлық мәтіндегі қазақ халқының тыныс-тіршілігі, тұрмысы, болмыс-бітімін танытатын сөздердің мәнін ашуға талпыныс жасалды. Сонымен қатар, фреймдерді талдау әлемнің ұлттық бейнесінің ерекшеліктерін сипаттауға көмектеседі деп ойлаймыз.

Талқылаулар

Қара өлең туралы жалпы ақпараттар жасалынды. Жоғарыда байқағанымыздай, қара өлеңдердің тақырыптық ауқымы алуан түрлі. Себебі, қара өлеңдердің мазмұны қоғамдағы адамзаттың күнделікті өмір сүру салты, тыныс-тіршілігі мен өмір тәжірибесін, салт-санасын суреттейтін түрлі-түрлі тақырыптарды қамтиды. Қара өлең мазмұнында реалистік өмірден алыс, фантастикалық дүниелерге жол жоқ. Мысалы, *Мен аспан мен жердің тірегімін, Мен жұмыр жердің лүпілдеп соққан жүрегімін* секілді шынайы өмірден аутқитын тәсілдерге бой алдырмайды. «Бабалар сөзі» 100 томдық сериясының 70-томында жинақталған қара өлеңдерге концептілік талдау жасайық. Жинақталған қара өлеңдердің ішінде *өмір* концептісі ерекше көрініс тапқан. Бұл концепт күрделі философиялық толғамдарды қамтитындықтан халықтың таным-түсінігінде әр қилы бейнеленеді.

Өмір туралы түсіндірме сөздікте мынадай анықтама беріледі. «Өмір дегеніміз - 1. Материяның қозғалу, даму, өсу көріністерінің жалпы жиынтығы, тіршілік. 2. Адам мен жан-жануарлардың, өсімдіктердің физиологиялық тіршілік ету, өсу процесі. 3. Өсу, даму процесінің белгілі бір кезеңі, сатысы; тірі организмнің тіршілік ету мерзімі; ғұмыр. 4. Ауысп. Ешқашан, еш уақыт» [6, 653 б.]. *Өмір* концептісінің мағынасын ашатын мазмұндарға *қызық өмір, сұм жалған, сұм дүние, шекер дүние, бекер дүние, арман дүние, ата-анадан қалған дүние, жалған дүние, дүние шіркін* жатады. Байқағанымыздай, қара өлеңдердің стильдік қолданысында эпитет, теңеу жиі ұшырайды. Мысалы, *сұм* эпитеті екі рет, ұйқастыру мақсатында *бекер, шекер* эпитеті қолданылған. *Өмір* концептісінің мәнін ашатын төмендегідей ассоциациялар қолданылған: *дүние жеткізбейді, өтеді күндер, жатасың жалғыз өзін жапан түзде, қадір тұт, бір-біріңе құрмет көрсет*. Расымен де, *өмір* концептісі жоғарыда аталған ассоциациялармен тығыз байланысты. Себебі, өмір жайлы ақпараттар негізінен өмірлік тәжірибе мен ментальды сигналдар арқылы адам санасында қалыптасқан түсініктерден жинақталады. Қаншама ғасырлар өтсе де, адам баласы өмірдің мағынасы мен философиялық мәніне деген қызығушылықты жоғалтқан емес. Өмір жайлы ассоциациялар мен түсініктердің байланысын төмендегі қара өлең жолдарынан аңғаруға болады.

*Дүние жеткізбейді қуғанменен,
Өтеді күндер шіркін думанменен.*

*Жатасың жалғыз өзің жапан түзде,
Атадан алтау болып туғанменен. [2,25 б.].*

Нәтижелер

Өмір концептісінің фреймдік қолданысына назар аударсақ. *Фрейм* танымдық жүйенің құрылымдық элементтерінің қарапайым формасы болып табылады. Ол концептінің ең жақын схемаларынан құралады және ең жақын ассоциативтік, стереотиптік таңбалар арқылы танылады [7,12 б.].

1-фрейм. Өмір – шолақ. Қара өлеңнің мазмұнына зер салсақ, *өмір* концептісі *шолақ* тіркесі арқылы сипатталады. Демек, өмірдің ұзақтығы мен мөлшері жайлы сөз етіледі. Оның тым аз, әрі жылдам өтетіндігін көрсетеді. Өмір-шолақ фреймі мазмұнын кеңейту мақсатында *қазан ұрмай, қар жаумай солатындығы* тіркесі қолданылған. Демек, адам баласы қаншалықты күш-жігерін салып, әрекеттер жасаса да, оның өмір ағымына ешқандай да әсерін тигізе алмайтын ақиқат жайлы баяндайды. *Адам-қонақ* тіркесі арқылы адамдардың бір-біріне уақытша ғана әсер ететін құбылыс екендігін сипаттайды. Себебі, барлығымызға мәлім, қонақ түсінігі белгілі бір аралықта саған кіріп, хал-жағдайынды біліп, дастарханнан ауыз тиіп, өз жолымен әрі қарай жүретін адамдар. Алайда, дәл осы шолақ өмірді *қызық өмір* эпитеті мен *қызғалдақтай* теңеулері арқылы өмірдің маңызды, әрі керемет екендігіне назар аудартады.

2-фрейм. Өмір – жастық шақ. Бұл фреймдік құрылыс, адамзаттың өмірлік тәжірибесінен жинақталған. Қаншама ұрпақ ауысып, заман өзгерістерге ұшыраса да жалпыадамзат үшін ең керемет кезең – жастық шақ саналады. Сол себептен де өмір жайлы сөз еткенде жастық кезең жайлы сөз етпеу мүмкін емес. Жастық шақта жаңа тәжірибе, жаңа мүмкіндіктер, жаңа естеліктер қалыптасады. Жастық шақта өмірдің зулап өтетіндігін *ескен желдей* теңеуі арқылы бейнелейді.

Жастық шақ өте шығар, ескен желдей,

Алыстан бұлдырайсың, асқар белдей.

Құлазып көңіл шіркін толғанады,

Қоныстан қопарылып көшкен елдей [2,29 б.].

3-фрейм. Өмір – судағы балық. Бұл фреймдік қолданыстың мағынасы мен мазмұны терең. Өмірді *судағы балықтай* теңеуі арқылы суреттейді. Бұл теңеу арқылы өмірдің көзді ашып жұмғанша өтіп кететіндігін астарлап меңзеп тұр. Өйткені, балықтың мекен ететін көзі – су, ал судағы балықты ұстап алу өте қиын, тіптен мүмкін емес. Осы аналогия арқылы өмірді де қанша қуғанымен оны ұстап ала алмайсың деген қорытынды жасайды.

4-фрейм. Өмір – кең сарай. С. Бизақовтың «синонимдер сөздігінде» өмір сөзіне - *ғұмыр, дүние, жалған*, тірлік, тіршілік, дәурен [8, 433 б.] секілді синоним сөздерді жатқызады. Сондықтан мәтінде көрсетілген *дүние* деген

сөзді өмір сөзімен алмастыра қолдана беруге болады деген сөз. Төмендегі кара өлеңде дүниені – кең сарай деп жазады. *Кең сарай* – үлкен мүмкіндіктер алаңы мағынасында қолданылуы әбден мүмкін. Себебі, *сарайға көзім талды қарай-қарай* тіркесі арқылы адам баласының өмірді зерттеп, барлығын меңгеріп кетуі мүмкін емес.

5-фрейм. Өмір – бұлақ. Өмірді аққан бұлаққа теңестіру арқылы, өмір өз ағысын өзгертпейтіндігін, қаншама ұрпақ ауысып, заман өзгеріске ұшыраса да өмір жалғаса береді. Мәтіндегі *Сұм жалған қайда барып тұрақтайсың?* деген риторикалық сұрау өмірдің үздіксіз қозғалыста болатынына көзімізді жеткізген.

6-фрейм. Өмір – шекер дүние. Бұл фреймдік қолданыс арқылы өмірдің керемет сәттері мен қызықты оқиғалардан тұратын тәтті дүние ретінде бейнелейді. Өмірде ойнап күлуге әрбір сәтті бағалай алуға үндейді. *Бекер дүние* эпитеті арқылы өмірдің қиын сәттерін суреттейді. Ол сәттерді көбінесе жарлы адамдардың жағдайымен салыстырады.

7-фрейм. Өмір – арман. Өмірді арманмен салыстыру арқылы, қол жеткізуі қиын дүние екендігіне назар аудартады. Арман мағынасы арқылы адамдардың өмірді зерттеп бола аламыз деп ойлауын меңзейді. Адам баласы өмірдің бар тәттісі мен бар жақсысын көргісі келеді. Осы жолда көптеген күш пен жігер салады. Алайда, кара өлеңде айтылғандай өмір – қуса да жеткізбейді деп қорытынды жасайды.

8-фрейм. Өмір – түпсіз дария. Өмірдің әралуан құбылыстары мен күтпеген шиеленістерден тұратындақтан, өмірді түпсіз дариямен теңестіреді. Осы дарияны өту үшін батпайтын қайық қажет. Демек, өмір – жауабы жоқ құпия.

Басында биік таудың жалғыз терек,

Жігітке сыр шашпайтын жолдас керек [2,23 б.].

Бұл жолдарда жігітке сырға бекем дос қажет деген ой айтылған.

9-фрейм. Өмір- бір қисық жол бұрандаған. Өмір – бір қисық жол бұрандаған метафорасы арқылы өмірдің құпиялығы мен қиындығын сипаттайды. Бұл метафора арқылы адам санасында бір ұзын, қисық жолдың бейнесі қалыптасады. Осы ойсурет арқылы өмірдің бақ пен баптан құрылатындығын дәлелдейді. Оны мал мен бас құралмаған тіркесі арқылы меңзейді. Кара өлеңдердегі өмір жайлы айтылған ойлар адамзат құндылықтарымен түйінделген.

Қорытынды

Қазақ фольклорының жанры - кара өлеңдер жинағындағы өмір концептісі талдауға түсті. Қазақ халқының ұлттық менталитеті мен ұлттық

танымын көрсететін фреймдер жинақталды. Өмір концептісінің мағынасын ашатын фреймдер: *өмір - шолақ, өмір – жастық шақ, өмір – судағы балық, өмір – кең сарай, өмір - бұлақ, өмір – қуғанменен жеткізбейді, өмір – шекер дүние, өмір - жалған, өмір - арман, өмір – түпсіз дария, өмір – бір қисық жол.* Әр фреймдік құрылыстың мағынасы жеке-жеке талдауға түсті. Байқағанмыздай, қара өлеңдер жинағындағы өмір концептісі қоғамдық санасы белгісіздік, шекер дүние, шолақ өмір тіркестерімен бейнеленген сол замандағы түсініктер мен ассоциацияларды көруге болады. Жинақталған фреймдік құрылыстар арқылы қара өлеңдердің халықтық тәжірибе арқылы қалыптасқан, негізінен мазмұндық жағынан қоғамдық қызмет атқарушы деген қорытынды жасауға болады.

Фольклорлық мәтіндегі тілдік бірліктер ұғымдарының мазмұнды болып келуі қазақ халқының мәдени ерекшеліктерін, ұлттық дүниетанымын сипаттауымен тығыз байланысты. Қара өлеңнің танымдық жүйесін айқындау барысында өмір құбылысы көп қырлы болып келетіндігіне көз жеткіздік. Өмір концептісін суреттейтін фреймдер ата-бабаларымыздың танымдық ерекшеліктерін когнитивтік санада терең түсіндіруде қолданылғаны дәлелденді.

ӘДЕБИЕТ

[1] Отарбекова Ж.К., Балабекова Қ.Ш. Қазақ фольклорындағы дәстүрлі ментальдік және ұлттық таным // Абай атындағы ҚазҰПУ-нің Хабаршысы, Филология сериясы. –№ 1 (67). –2019 ж. – 30-34 б.

[2] Бабалар сөзі: Жүзтомдық. Т 70: Қара өлең. – Астана: Фолиант, 2011. – 504 б.

[3] Уахатов Б. Қазақтың халық өлеңдері. – Алматы: Ғылым, 1974. –230 б.

[4] Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. – М.: Русские словари, 1996.– 416 с.

[5] Постовалова В.И. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. – М.: Наука, 1988. – 216с.

[6] Т.Жанұзақ. Қазақ тілінің түсіндірме сөздігі / Жалпы редакциясын басқарған Т.Жанұзақов. – Алматы: Дайк-Пресс, 2008. – 968 б.

[7] Имашева Г.Е. М.Дулатұлы шығармаларындағы Ғаламның тілдік бейнесі. Филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындаған диссертацияның авторефераты. – Алматы, 2007. – 24 б.

[8] Бизақов С. Синонимдер сөздігі. – Алматы: Арыс баспасы, 2007. – 640 б.

REFERENCES

[1] Otarbekova J.K., Balabekova Q.Sh. Qazaq fólkloryndaǵy dástúrli mentaldik jáne ulttyq tanym (Traditional mental and ethnic identity in Kazakh folklore) // Abai atyndaǵy Qazupý-niń Habarshysy, Filologia seriasy. – № 1 (67). –2019 j. – 30-34 bb. [In Kaz.]

[2] Babalar sózi: Júztomdyq. T 70: Qara óleń. – Astana: Foliant, 2011.– 504 b. [In Kaz.]

[3] Ýahatov B. Qazaqtyń halyq óleńderi.(Kazakh folk songs). – Almaty: Gylym, 1974. – 230 b. [In Kaz.]

[4] Vejbijskaja A. Iazyk. Kúltýra. Pozname.(Language. Culture. Cognition) – M.: Rússkie slovari, 1996.– 416 s.

[5] Postovalova V.I. Rol chelovecheskogo faktora v iazyke: Iazyk i kartina mira.(The role of the human factor in language) – M.: Naýka, 1988. – 216s.

[6] T.Januzaq. Qazaq tiliniń túsendirme sózdigi(Explanatory dictionary of the Kazakh language)/ Jalpy redaksiyasyn basqarǵan T.Januzaqov. – Almaty: Daik-Pres, 2008. – 968 b. [In Kaz.]

[7] Imasheva G.E. M.Dýlatuly shyǵarmalaryndaǵy Ǵalamnyń tildik beimesi: Filologia ǵylymdarynyń kandidaty ǵylymı dárejesin alý úshin daıyndaǵan dısertasiynyń avtoreferaty. – Almaty, 2007. – 24 b. [In Kaz.]

[8] Bızaqov S. Sinonımdır sózdıgi (synonym dictionary). – Almaty: Arys baspasy, 2007. – 640 b. [In Kaz.]

ФРЕЙМОВЫЕ ПРИМЕНЕНИЯ КОНЦЕПТА «ЖИЗНЬ» В НАРОДНЫХ ПЕСНЯХ

* Испандиярова А. Т.¹, Досова А. Т.²

* ¹ докторант Костанайского регионального университета имени А.Байтурсынова, Костанай, Казахстан,

² к.ф.н., ассоциированный профессор Костанайского регионального университета имени А.Байтурсынова, Костанай, Казахстан,

*¹e-mail: ispandyarova@mail.ru

*²e-mail: almdosova@mail.ru

Аннотация. В настоящее время, несмотря на наличие исследований по истории народной песни, исследований в области языкознания относительно когнитивной системы фольклорного жанра не проводилось. Эта проблема ставит перед лингвистами большую задачу, потому что в языке народных песен отражены мировоззрение, бытие, история, жизнь казахского народа. Определив природу народных песен и изучив лингвофольклористический аспект, мы стремимся внести вклад в такие новые направления лингвистики, как когнитивная лингвистика, этнолингвистика, лингвокультурология. Основной объект исследования статьи – народные песни. В статье раскрывается жанр казахского фольклора – сущность и структура народных песен, особенности жанра. В статье изложены теоретические основы жанровой специфики казахского фольклора – природы и строения народных песен. В ходе обобщения теоретических сведений о специфике народных песен была взята за основу классификация Акселеу Сейдимбек. Рассматривалась важность исследования языка фольклора, т. е. с точки зрения национального познавательного характера народных песен. Одна из главных задач, которая была выполнена в практическом плане, – проведение концептуального анализа народных песен. В ходе концептуального анализа было изучено фреймовое применение концепта «жизнь». Обобщены ассоциации и понятия, раскрывающие содержание каждого фрейма. В заключение, через отражение в народных песнях концепта «жизнь», рассматриваемого в языковой картине мира в целом, были выявлены социально-общественные особенности языка фольклора. Проанализированы фреймы, отражающие национальный менталитет и национальное самосознание казахского народа. Концептуальный анализ описан в рамках современной антропологической парадигмы, в современной преемственности. Исследуются содержание и значение народных песен, которые являются источником самоидентификации народа и раскрывают исторические факты. Концептуальный анализ основан на художественных особенностях и поэтике народных песен. Сравнение народных песен в современной последовательности определяет цель исследования.

Ключевые слова: казахский фольклор, народные песни, концепт, жизнь, менталитет, фрейм.

FRAME APPLICATIONS OF THE CONCEPT «LIFE» IN FOLK SONGS

* Ispandiyarova A. T.¹, Dossova A. T.²

* ¹ doctoral student A.Baitursynov Kostanay Regional University, Kostanay,
Kazakhstan,

²c.f.s., associate professor, A.Baitursynov Kostanay Regional University,
Kostanay, Kazakhstan,

*¹e-mail: ispandyarovaa@mail.ru

²e-mail: almdosova@mail.ru

Abstract. At present, despite the existence of a monograph on the history of folk song, research in the field of linguistics regarding the cognitive system of the folklore genre has not been conducted. This problem poses a big challenge for linguists. Because the worldview, existence, history, life of the Kazakh people are reflected in the language of folk songs. Having determined the nature of folk songs and having studied the linguo-folkloristic aspect, we strive to contribute to such new areas of linguistics as Cognitive Linguistics, Ethnolinguistics, Lingoculturology. The main object of study of the article is folk songs. The article reveals the genre of Kazakh folklore - the essence and structure of folk songs, the features of the genre. The article outlines the theoretical foundations of the genre specifics of Kazakh folklore - the nature and structure of folk songs. In the course of summarizing theoretical information about the specifics of folk songs, the classification of Akseleu Seydimbek was taken as a basis. The importance of studying the language of folklore, that is, from the point of view of the national cognitive nature of folk songs, was considered. One of the main tasks that was carried out in practical terms was to conduct a conceptual analysis of folk songs. In the course of the conceptual analysis, frame applications of the concept of life were studied. The associations and concepts that reveal the content of each frame are generalized. In conclusion, through the reflection of the concept of life in folk songs, considered in the linguistic picture of the world as a whole, the social and social features of the folklore language were revealed. Frames reflecting the national mentality and national identity of the Kazakh people are analyzed. The conceptual analysis is described within the framework of the modern anthropological paradigm, in modern continuity. The content and meaning of folk songs are researched, which are the source of self-identification of the people and reveal historical facts. The conceptual analysis is based on the artistic features and poetics of folk songs. Comparison of folk songs in modern sequence determines the purpose of the study.

Keywords: kazakh folklore, folk songs, concept, life, mentality, frame.

Статья поступила 01.02.2022